

Студент 4 курсу

факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК СТРАХОВИКІВ : ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. Розглянуто розвиток та вдосконалено систему оподаткування страхових компаній податком на прибуток в Україні. Проаналізовано проблеми чинного порядку оподаткування страховиків податком на прибуток і розглянуто переваги для розвитку страхового ринку України та переходу страхових компаній на загальну систему оподаткування.

Аннотация. Рассмотрено развитие и усовершенствована система обложения страховых компаний налогом на прибыль в Украине. Проанализированы проблемы действующего порядка обложения страховщиков налогом на прибыль и рассмотрены преимущества для развития страхового рынка Украины и перехода страховых компаний на общую систему налогообложения.

Annotation. The development and improvement of the system of imposing profits tax on insurance companies in Ukraine was studied. The problems of the current procedure of imposing profits tax on insurers were analyzed and the benefits of the insurance market development in Ukraine and conversion of insurance companies to a common system of taxation were considered.

Ключові слова: податковий кодекс, податок на прибуток страховиків, прибуток від страхової діяльності, страхова діяльність, страховик.

Страховий ринок України існує понад двадцять років. За цей період він став найбільш розвиненим сегментом ринку небанківських фінансових послуг. Докризові темпи розвитку вітчизняного страхового ринку довели, що страхова галузь є досить привабливою для інвесторів – як вітчизняних, так і іноземних. Багато в чому ця привабливість обумовлювалася не тільки ринковим потенціалом України страхового ринку, а й особливою системою оподаткування страховиків податком на прибуток, що дозволяло отримувати власникам страхових компаній надвисокі прибутки та широко використовувати можливості страхових компаній для "псевдострахових" операцій. Подолання цих негативних явищ вимагало змін у системі оподаткування вітчизняних страховиків податком на прибуток.

Проблеми оподаткування страховиків податком на прибуток розглядалися в працях таких вітчизняних фахівців, як: Макаркіна Л. І., Поддєрьогін А. М., Супрун А. А., Ткаченко Н. В., Шірінян Л. В. та інших дослідників, проте зміни в системі оподаткування вітчизняних страховиків у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України та їх потенційний вплив на розвиток страхового ринку України поки що достатнього наукового вивчення та осмислення не дістали.

Метою даної статті є аналіз недоліків чинної системи оподаткування страховиків податком на прибуток і висвітлення особливостей нової системи оподаткування, яка була запроваджена в Україні з 1 січня 2012 року, в контексті вдосконалення цього найважливішого для страховиків податку.

Чинна система оподаткування, яка регламентується Податковим кодексом України (ПКУ) передбачає за страховою діяльністю в якості об'єкта оподаткування не прибуток, а оподатковуваний дохід страховика у вигляді отриманих (нарахованих) у звітному періоді страхових премій [1, ст. 7.2]. Ставка податку становить 3 % від об'єкта оподаткування за договорами загального (non-life) страхування та 0 % за договорами довгострокового страхування життя (life). Фінансова діяльність страховиків, не пов'язана зі страховими операціями, оподатковувалася в загальному порядку: база оподаткування – прибуток від нестрахової діяльності як різниця між відповідними доходами та витратами, ставка оподаткування – 25 %. У такому вигляді податок на прибуток вітчизняних страховиків складається з двох частин: податок на страхові премії та податок на прибуток від нестрахової діяльності.

Головні недоліки такої системи оподаткування полягають в тому, що, по-перше, в одному податку неприродно поєднуються елементи зовсім різних за своєю економічною суттю податків: прямого податку на прибуток (Corporation Tax) і непрямого податку зі страхових премій (Insurance Premium Tax); по-друге, така специфіка оподаткування страхової діяльності стала одним із чинників поширення на вітчизняному страховому ринку операцій, пов'язаних із "оптимізацією" за допомогою страхових компаній оподаткування прибутку господарюючих суб'єктів.

Схема уникнення від оподаткування реалізується, здебільшого, шляхом укладання договорів страхування майна або фінансових ризиків підприємств. Страхування відбувається за завищеними тарифами, страховий платіж включається до складу валових витрат, тим самим зменшуючи базу оподаткування при оподаткуванні підприємства податком на прибуток. Сама ж страхова компанія має змогу зменшити свою податкову базу, укладаючи в подальшому договори "псевдоперестраховування". Держава при цьому втрачає двічі: бюджет недоотримує належних

© Барсученко А. С., 2014

надходжень податку на прибуток як від страхувальника-підприємства, так і від страхової компанії [2, с. 7].

Перехід страховиків на загальну систему оподаткування податком на прибуток, передбачений Податковим кодексом України, дасть можливість урегулювати зазначені проблем. Він дозволить не тільки встановити єдиний підхід до оподаткування прибутку

страховиків та інших суб'єктів господарювання, але й забезпечити ліквідацію фінансових схем із залученням страховиків. Це буде сприяти очищенню вітчизняного ринку від "псевдостраховання", розвитку в Україні ринку класичного страхування і відповідатиме міжнародній практиці. Нову для страховиків систему оподаткування буде запроваджено в два етапи.

Перший етап базується на п. 8 перехідних положень ПКУ та означає збереження протягом 2013 р. чинної системи оподаткування страхової діяльності податком з премій (за винятком операцій з довгострокового страхування життя). Одночасно страховики мають вести розрахунки оподатковуваного прибутку від страхової діяльності і податку з нього, хоча за результатами року такий податок сплачуватися не буде.

Потреба у застосуванні першого перехідного етапу в зміні системи оподаткування страховиків продиктована необхідністю не допустити втрат бюджету та мати можливість порівняти обсяги надходжень податку на доходи страховиків за чинним порядком та стан надходжень з податку на прибуток за загальною системою оподаткування в майбутніх звітних періодах.

Другий етап упровадження змін в оподаткуванні страховиків податком на прибуток – це перехід з 2012 р. на загальну систему оподаткування прибутку страховика з цілою низкою специфічних для страхового сектору особливостей.

Порядок оподаткування страховиків податком на прибуток унормовано ст. 156 ПКУ "Особливості оподаткування страховика" [3, ст. 156]. Ця стаття структурно розподілена на 3 пункти.

Перший з них (156.1) визначає в якості об'єкта оподаткування прибуток страховика від провадження його діяльності та склад специфічних доходів і витрат, які супроводжують цю діяльність і враховуються при визначенні об'єкта оподаткування. До прийняття ПКУ поняття "прибуток страховика" і порядок визначення такого прибутку в податковому законодавстві законодавчого унормування не мали, оскільки чинний механізм оподаткування страхової діяльності такого унормування не потребував. Отже, визначення ПКУ прибутку страховика як об'єкта оподаткування є принципово важливим не тільки з огляду на необхідність переведення страховиків на загальну систему оподаткування, а й з огляду на необхідність законодавчого визначення такого важливого економічного поняття, як "прибуток страховика" [2, с. 7].

У другому пункті цієї статті (156.2) йдеться про особливості визначення в якості об'єкта оподаткування прибутку страховика від операцій за договорами довгострокового страхування життя і пенсійного страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення. ПКУ зберігає неоднакові підходи щодо оподаткування операцій зі страхування життя порівняно з оподаткуванням інших страхових операцій. Вони будуть оподатковуватися, як і тепер, за нульовою ставкою [3, пп. 14.1.52].

Якщо не виконується хоча б одна із зазначених вимог щодо договорів страхування життя, операції за такими договорами мають бути оподатковані в загальному порядку.

Третій пункт статті 156 (156.3) встановлює диференційований підхід до оподаткування податком на прибуток окремих операцій страховика. Цей пункт стосується, здебільшого, зовнішньоекономічних страхових операцій, які унормовуються ст. 160 ПКУ.

Як і раніше, до будь-яких доходів, отриманих нерезидентом із джерелом їх походження з України, ПКУ відносить внески та премії на страхування або перестраховування ризиків в Україні (у тому числі страхування ризиків життя) або страхування резидентів від ризиків за межами України. На ці доходи поширюється положення міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування [4].

Водночас є нововведення, яке полягає в такому. Останнім часом спостерігається тенденція до прийняття вітчизняними страховими компаніями у страхування ризиків нерезидентів, у зв'язку з чим можливі виплати страхових відшкодувань страховальникам-нерезидентам, які не є доходом

з джерелом походження з України і не підлягають оподаткуванню податком на доходи (прибуток) нерезидентів. У зв'язку з цим ПКУ передбачено новий порядок оподаткування страхових виплат (страхових відшкодувань) на користь нерезидентів, а саме: страховики, які здійснюють страхові виплати (страхові відшкодування) у межах договорів страхування ризиків за межами України на користь нерезидентів, оподатковують ці виплати за ставкою 4 % від суми, що перераховується, за власний рахунок страховика у момент здійснення перерахування такої суми.

У ПКУ збережено чинну на сьогодні норму стосовно неоднакового підходу до оподаткування операцій перестраховування з нерезидентами залежно від рейтингу їхньої фінансової надійності.

Так, передбачено оподаткування за власний рахунок страховика у момент перерахування коштів за ставкою 12 % виплат у вигляді страхових внесків, сплачених страховиками-резидентами за договорами перестраховування нерезидентам, рейтинг фінансової надійності (стійкості) яких не відповідає вимогам, установленим уповноваженим органом (Держфінпослуг). Разом з тим, якщо рейтинг фінансової надійності (стійкості) таких перестраховиків-нерезидентів відповідає вимогам, установленим уповноваженим органом (Держфінпослуг), то до таких операцій застосовується ставка 0 % [5].

Ставка оподаткування 0 % застосовується також при оподаткуванні операцій:

- 1) у межах договорів обов'язкового страхування, за якими страхові виплати (страхові відшкодування) здійснюються на користь фізичних осіб-нерезидентів;
- 2) за договорами страхування у межах системи міжнародних договорів "Зелена картка";
- 3) у межах договорів перестраховування з обов'язкового страхування цивільної відповідальності оператора ядерної установки за шкodu, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту.

Переведення страховиків на загальну систему оподаткування має вирівняти податкове навантаження реального сектору економіки із сектором страхування, отже, буде сприяти детінізації вітчизняного страхового ринку. Крім того, податок на прибуток страховиків отримає притаманний йому економічний зміст. Його величина буде залежати від фактичних фінансових результатів страхової компанії від усіх видів її діяльності за підсумками податкового періоду.

Література: 1. Про внесення змін до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" : Закон України від 22 травня 1997 року № 283/97-ВР зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>. 2. Гаманкова О. О. Оподаткування страховиків податком на прибуток як важель державного регуляторного впливу / О. О. Гаманкова, Д. В. Гаманков // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Серія "Економіка". – Вип. 126. – К. : КНУ, 2011. – С. 5–8. 3. Податковий кодекс України від 24 жовтня 2013 року № 657-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>. 4. Сидорчук О. Податкові аспекти страхових схем оптимізації [Електронний ресурс] / О. Сидорчук // Україна фінансова: інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. – 2011. – № 7/8 – С. 20–21. – Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com/search>. 5. Лідери страхового ринку України за 2010 р. // Страхова справа. – 2011. – № 1 (41). – С. 4–21.